

Talteori, Föreläsning 10

Pells ekvation

Jan Snellman¹

¹Matematiska Institutionen
Linköpings Universitet

Föreläsningsanteckningar på kurshemsidan <http://courses.mai.liu.se/GU/TATA54/>

Jan Snellman

Pells ekvation

Tillämpningar

① Pells ekvation

Varianter

Triviala fall

Samband med KB

Nya lösningar från gamla

② Tillämpningar

Pells ekvation

Varianter

Triviala fall

Samband med KB

Nya lösningar från gamla

Tillämpningar

Definition

- Pells ekvation är den Diofantiska ekvationen (i x, y)

$$x^2 - dy^2 = 1$$

med parametern d ett heltal

- Negativa Pell är

$$x^2 - dy^2 = -1$$

- Man kan också studera Pell-liknande ekvationer på formen

$$x^2 - dy^2 = n$$

där parametern n är ett heltal

Obs: om (x, y) lösning så är $(-x, y), (x, -y), (-x, -y)$ också lösningar.

Pells ekvation

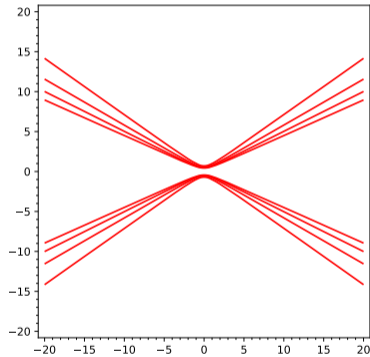
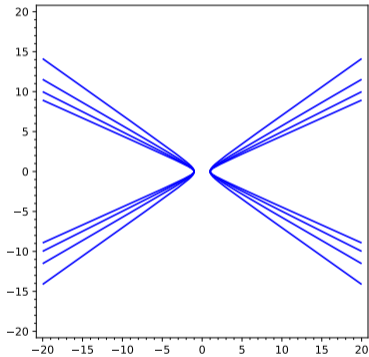
Varianter

Triviala fall

Samband med KB

Nya lösningar från gamla

Tillämpningar

Jan Snellman

Pells ekvation

Varianter

Triviala fall

Samband med KB

Nya lösningar från gamla

Tillämpningar

Vi studerar

$$x^2 - dy^2 = n$$

- Om $d, n < 0$ så ingen lösning
- Om $d < 0, n > 0$ så uppfyller lösning $|x| \leq \sqrt{n}, |y| \leq \sqrt{n/|d|}$, så ändligt många lösningar
- Om $d = D^2$ så

$$n = x^2 - dy^2 = x^2 - D^2y^2 = (x + Dy)(x - Dy)$$

så lösning svarar mot lösning till ekv. sys.

$$x + Dy = a$$

$$x - Dy = b$$

$$ab = n$$

Återigen, ändligt många lösningar

Jan Snellman

Pells ekvation

Varianter

Triviala fall

Samband med KB

Nya lösningar från gamla

Tillämpningar

Teorem

Antag $0 < d$, $|n| < \sqrt{d}$, d ej kvadrat. Om $(x, y) \in \mathbb{Z}^2$ uppfyller $x^2 - dy^2 = n$, $x, y > 0$, så är x/y en konvergent till KB av $\sqrt{d}$.

Bevis.

Antag $n > 0$, då

$$(x + y\sqrt{d})(x - y\sqrt{d}) = n,$$

så $x - y\sqrt{d} > 0$, så $x > y\sqrt{d}$, så $\frac{x}{y} - \sqrt{d} > 0$. Då

$$\frac{x}{y} - \sqrt{d} = \frac{x - \sqrt{d}y}{y} = \frac{x^2 - dy^2}{y(x + y\sqrt{d})} < \frac{|n|}{y(2y\sqrt{d})} < \frac{\sqrt{d}}{2y^2\sqrt{d}} = \frac{1}{2y^2}$$

En så bra approximation måste härröra från en kedjebråkskonvergent! $\square$

Pells ekvation

Varianter

Triviala fall

Samband med KB

Nya lösningar från gamla

Tillämpningar

Teorem

d positivt heltal, ej kvadrat. Då är KB till $\sqrt{d} = [a_0, a_1, a_2, \dots]$, och motsvarande konvergenter p_k/q_k , kan beräknas som följer:

$$\textcircled{1} \quad \alpha_0 = \sqrt{d}, \quad a_0 = \lfloor \alpha_0 \rfloor, \quad P_0 = 0, \quad Q_0 = 1, \quad p_0 = a_0, q_0 = 1$$

$$\textcircled{2} \quad \alpha_k = \frac{P_k + \sqrt{d}}{Q_k}, \quad a_k = \lfloor \alpha_k \rfloor$$

$$\textcircled{3} \quad P_{k+1} = a_k Q_k - P_k, \quad Q_{k+1} = (d - P_{k+1}^2)/Q_k$$

$$\textcircled{4}$$

$$P_{k+1}p_k - nq_k = -Q_{k+1}p_{k-1}$$

$$p_k - P_{k+1}q_k = Q_{k+1}q_{k-1}$$

För alla k gäller att

$$p_k^2 - dq_k^2 = (-1)^{k+1} Q_{k+1}$$

Pells ekvation

Varianter

Triviala fall

Samband med KB

Nya lösningar från gamla

Tillämpningar

Teorem

d positivt heltal, ej kvadrat. Låt $\sqrt{d} = [a_0, a_1, \dots]$, och låt n vara periodlängden av KB-utvecklingen. Låt p_k/q_k vara den k :e konvergenten.

- Om n jämn, så har negativa Pell inga lösningar, och Pell $x^2 - dy^2 = 1$ har lösningarna $x = p_{jn-1}$, $y = q_{jn-1}$, $j = 1, 2, 3, \dots$
- Om n udda, så har negativa Pell lösningarna $x = p_{(2j-1)n-1}$, $y = q_{(2j-1)n-1}$, $j = 1, 2, 3, \dots$, och Pell lösningarna $x = p_{2jn-1}$, $y = q_{2jn-1}$, $j = 1, 2, 3, \dots$

Bevis.

Läs Rosen.

Pells ekvation

Varianter

Triviala fall

Samband med KB

Nya lösningar från gamla

Tillämpningar

Exempel

$\sqrt{17} = [4, \bar{8}]$, så periodlängden är 1. Udda konvergenter är

$$33/8, 2177/528, 143649/34840, 9478657/2298912, \dots$$

och $33^2 - 17 * 8^2 = 1$.

Jämna konvergenter är

$$268/65, 17684/4289, 1166876/283009, 76996132/18674305, \dots$$

och $268^2 - 17 * 65^2 = -1$.

Pells ekvation

Varianter

Triviala fall

Samband med KB

Nya lösningar från gamla

Tillämpningar

Lemma

$$(x_1^2 - dy_1^2)(x_2^2 - dy_2^2) = (x_1x_2 + dy_1y_2)^2 - d(x_1y_2 + x_2y_1)^2$$

*så om $(x_1, x_2), (x_2, y_2)$ är lösningar till (standard) Pell, så är också $(x_1x_2 + dy_1y_2, x_1y_2 + x_2y_1)$ en lösning.
Speciellt så är $(x_1^2 + dy_1^2, 2x_1y_1)$ en lösning.*

Bevis.

Uppenbart. □

Märk:

$$(x + \sqrt{d}y)^2 = x^2 + dy^2 + \sqrt{d}2xy.$$

Pells ekvation

Varianter

Triviala fall

Samband med KB

Nya lösningar från gamla

Tillämpningar

Teorem

- ① Om (x_1, y_1) är en lösning till $x^2 - dy^2 = 1$, så gäller att om vi skriver

$$(x_1 + y_1\sqrt{d})^k = x_k + \sqrt{d}y_k,$$

så är (x_k, y_k) också lösning till (standard) Pell.

- ② Alla lösningar till standard Pell fås på detta sätt från minsta lösning (x_1, y_1) .

Bevis.

- ① Lätt.
② Svårt, läs i Rosen.

Pells ekvation

Varianter

Triviala fall

Samband med KB

Nya lösningar från gamla

Tillämpningar

Exempel

Studera åter

$$x^2 - 17y^2 = 1,$$

med minsta lösning $(x_1, y_1) = (33, 8)$.

Vi beräknar:

$$(33 + 8\sqrt{17})^2 = 33^2 + 17 * 8^2 + 16 * 33 * \sqrt{17} = 2177 + 528\sqrt{17},$$

så $(2177, 528)$ nästa lösning.

Exempel

Eliminerar vi t från systemet

$$x^2 - 21t - 11 = 0$$

$$y^2 - 7t - 9 = 0$$

får vi den Pell-liknande ekv $x^2 - 3y^2 + 16 = 0$.

$$x^2 - 21 * t - 7 = 0$$

$$y^2 - 7 * t - 2 = 0$$

ger $x^2 - 3 * y^2 = 1$.

Exempel

Eftersom $(x, y) = (2177, 528)$ lösn till $x^2 - 17y^2 = 1$, så

$$4.1231 \approx \sqrt{17} = \sqrt{\frac{x^2 - 1}{y^2}} = \frac{\sqrt{x^2 - 1}}{y} \approx \frac{x}{y} = \frac{2177}{528} \approx 4.1231$$

Problem

När är $\sum_{k=1}^n k = \sum_{k=n+1}^m k$?

$$\begin{aligned}
 0 &= 8RHS - 8LHS = -4n(n+1) + 4(n+1+m)(m-n) \\
 &= -4n^2 - 4n + 4nm - 4n^2 + 4m - 4n + 4m^2 - 4mn \\
 &= 4m^2 + 4m - 8n^2 - 8n \\
 &= (2m+1)^2 - 1 - 2((2n+1)^2 - 1) \\
 &= (2m+1)^2 - 2((2n+1)^2) + 1 \\
 &= s^2 - 2t^2 + 1
 \end{aligned}$$

Negativa Pell!

Konvergenterna är

$$\left[1, \frac{3}{2}, \frac{7}{5}, \frac{17}{12}, \frac{41}{29}, \frac{99}{70}, \frac{239}{169}, \frac{577}{408}, \frac{1393}{985}, \frac{3363}{2378} \right]$$

Den första udda konvergenten $7/5$ ger lösningen $7^2 - 2 * 5^2 = -1$ till negativa Pell. Så $s = 7 = 2m + 1$, $t = 5 = 2n + 1$ ger $m = 3$, $n = 2$, och

$$\sum_{k=1}^2 k = 1 + 2 = 3 = \sum_{k=3}^3 k$$

Den andra udda konvergenten $41/29$ ger lösningen $41^2 - 2 * 29^2 = -1$ till negativa Pell. Så $s = 41 = 2m + 1$, $t = 29 = 2n + 1$ ger $m = 20$, $n = 14$, och

$$\sum_{k=1}^{14} k = 1 + 2 + \dots + 14 = 105 = \sum_{k=15}^{20} k = 15 + 16 + 17 + 18 + 19 + 20$$